

Fries Levend Erfgoed

**BESCHRIJVING FRIESE EN
MET FRYSLAN
VERWANTE
LANDBOUWGEWASSEN**

De collectie landbouwgewassen

Knolgewassen: aardappelen, koolrapen, rapen

Oliegewassen: vlas, raapzaad, koolzaad, dederzaad, herik, karwij, hennep, hop

Meelvruchten: rogge, tarwe, gerst, haver, boekweit, gierst

Peulvruchten: droge bonen, slabonen, snijbonen, pronkbonen, tuinbonen, veldbonen, kapucijners, erwten, peultjes, linzen

Ui- en wortelgewassen: ui, wortelen, cichorei

Bloemgewassen: bloemkool

Steelgewassen: rabarber

Bladgewassen: tabak

Groenbemesters: klaver

Wat is een plantenras?

0 een groep van planten die zich onderscheidt in een of meer kenmerken

0 vastgelegd in en beschrijving

0 blijft vrijwel hetzelfde op kenmerken

0 ze lijken meer op elkaar dan op planten van een ander ras

(4) Onderscheidbaarheid vastleggen

0 Door vergelijking met een ras dat er dichtbij ligt (referentieras)

0 legt vast door welke kenmerken het ras daarvan verschilt

0 legt was waardoor het ras uniek is

0 in bewoordingen of cijfers

Waarom een beschrijving?

0 Om de uiterlijke verschijningsvorm van een ras vast te leggen en zodoende zoveel mogelijk door de tijd te behouden

0 Om het ras bij vermeerdering zoveel mogelijk binnen de eigenschappen te kunnen houden

0 Om meer in detail duidelijk te maken om welk ras het gaat

Kenmerken

Kwalitatief (stomp of gepunt)

Pseudo kwalitatief (?)

Kwantitatief (lengte)

lijst: rassenlijst voor
 grote gewassen 1951

WORTEL

WINTERWORTEL

De rassenkeuze bij winterwortelen wordt reeds lange tijd beheerst door de tegenstelling: Berlikumer voor kwaliteit en Flakkeese voor opbrengst, oogstzekerheid en vervoerbaarheid. Deze tegenstelling bestaat nog, maar van weerskanten zijn de selecties van deze typen in sommige opzichten dichter bij elkaar gekomen. „Type van Zielst” werd vroeger ook als een selectie uit Flakkeese beschouwd, maar schijnt toch een andere oorsprong te hebben.

Een winterwortel moet over het algemeen een flink loof hebben. Dit houdt in, dat men ook een vrij dikke pit moet aanvaarden. Het selectiewerk heeft zich ter verbetering van de kwaliteit in dit geval dus niet op verkleining van de pit kunnen richten, maar volgt het streven, het verschil in kleur en structuur van de pit t.o.v. het vlees zo klein mogelijk te maken. Verder moeten de pit en het vlees niet gemakkelijk van elkaar los laten en moet de kleur van de wortel levendig oranje-rood zijn.

Goede kwaliteit is vermoedelijk beter te combineren met grote opbrengst dan met goede bewaar- en vervoerbaarheid. Want het is nu eenmaal zo, dat een wortel, naarmate hij droger en stugger is, ook beter bestand is tegen allerlei ruwe aanrakingen. Een kwaliteitswortel vraagt een zorgvuldige behandeling en een behoorlijke emballage, en hij verdient deze ook.

Voor uitvoerige beschrijving der goedgekeurde selecties raadplege men Mededeling no 47 „Practijkproeven met Berlikumer Wortel 1949” door O. Banga en M. Keuls f 0.65, en Mededeling no 49 „Practijkproeven met Flakkeese Winterwortel 1950-1951” door O. Banga, M. Keuls en M. Wattel f 0.90.

Kwaliteitswortel

A — Berlikumer Type Bierma — K.: Ids Bierma, Holwerd. Intr.: tussen 1943 en 1948

Loof tamelijk zwaar, iets zwaarder dan dat van Berlikumer Gewone. Wortel lang, vol, cilindrisch of aan de kop iets dikker dan beneden, met stomp uiteinde, glad van oppervlak. Kwaliteit uitmuntend. Productief. Vraagt bij vervoer of bewaring een zorgvuldige behandeling.

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1949

Naam	Selectie van
Berlikumer	Ids Bierma, Holwerd
Berlikumer Perozo	N.V. P. Rood & Zn, Bovenkarspel
Berlikumer Slusia	Abr. Sluis, Enkhuizen
Berlikumer soort Bierma	Rijk Zwaan, Rotterdam

WORTEL

A — Berlikumer Gewone

Loof middelmatig zwaar. Wortel middelmatig lang, aan de kop meestal iets dikker dan beneden, stomp uiteinde, glad van oppervlak. Kwaliteit goed. Vermoedelijk iets gemakkelijker te bewaren en te vervoeren dan Berlikumer Type Bierma.

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1949

Naam	Selectie van
Berlikumer	Bulten's Zaadhandel, Aalten
Berlikumer	B. J. Hiemstra, Tjummarum
Berlikumer	Jac. Jong, Noord-Scharwoude
Berlikumer	S. J. Wouda, Oranjewoud

O — Berlikumer Lang Fijn — Intr.: J. Westra, Berlikum, ± 1900

Tamelijk fijn loof. Wortel lang, cilindrisch, betrekkelijk dun. Kwaliteit matig. Werd enige tientallen jaren geleden in Friesland algemeen verbouwd als late zomerwortel, die gebost werd verkocht. Heeft als zodanig zijn betekenis verloren.

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1949

Naam	Selectie van
Berlikumer	N.V. W. J. van Kampen, Voorburg
Berlikumer	N.V. A. Zwaan Jr, Enkhuizen

Wortel voor opbrengst en vervoer

A — Flakkeese Verbeterde

Loof zwaar. Wortel middelmatig lang, slank, glad, licht conisch, stomp. Zeer productief. Kwaliteit goed. Kan volgens praktijkervaringen bij voorzichtige behandeling in zakken worden vervoerd.

GOEDGEKEURDE SELECTIES PR.PR. 1950-1951

Naam	Selectie van
Flakkeese stomppunt	C. Bakker Wzn, Nieuwe Tonge
Flakkeese	Coöp. „West-Friesland”, Wijdenes
Flakkeese stomppunt	T. v. d. Doel, Sommelsdijk
Flakkeese sel.	„Nunhem”, Nunhem post Haalen
Nunhem	
Flakkeese stomppunt 8923	N.V. A. R. Zwaan & Zn, Voorburg

Methode van waarnemen

visueel

meten

groep van planten of plantendelen (bonen)

enkele plant of plantendeel (aardappelen)

Hoe beschrijven?

Technical questionnaire (NAK)

1. Species: **French bean** (*Phaseolus vulgaris* L.)

3. Breeders' reference: .....

Check the explanation ([website Naktuinbouw](#))4. Information on the breeding scheme and propagation of the variety [complete relevant code]4.1 Method of maintenance and reproduction: 1 hybrid/2 open-pollinated variety/3 parent line [ ]
1 seed propagated/2 vegetatively propagated [ ]
Other information on genetic origin and breeding method:..... [ ]
.....4.2 Geographical origin of the variety; the region and the country in which the variety was bred or discovered and developed
.....5. Characteristics (see CPVO protocol TP/012/4 on the [website of CPVO](#) for explanation and example varieties) [complete relevant code]
(characteristics marked with G are used as grouping characteristics)

G	2. Plant: growth type	1 dwarf/2 climbing	[ ]
	8. Leaf: intensity of green colour	1 very light/3 light/5 medium/7 dark/9 very dark	[ ]
	14. Flower: size of bract	1 very small/3 small/5 medium/7 large/9 very large	[ ]
G	15. Flower: colour of standard	1 white/2 pinkish white/3 pink/4 violet	[ ]
	17. Pod: length (excluding beak)	1 very short/3 short/5 medium/7 long/9 very long (..... cm)	[ ]
	18. Pod: width at maximum point	1 very narrow/3 narrow/5 medium/7 broad/9 very broad (..... mm)	[ ]
G	21. Pod: shape of cross section (through seed)	1 narrow elliptic/2 elliptic to ovate/3 cordate/4 circular/5 eight shaped	[ ]
G	22. Pod: ground colour	1 yellow/2 green/3 violet	[ ]
	24. Pod: secondary colour	1 absent/9 present	[ ]
G	27. Pod: stringiness on ventral suture	1 absent/9 present	[ ]
	35. Seed: weight	1 very low/3 low/5 medium/7 high/9 very high (100 seed weight $\pm$ .....g.)	[ ]
G	41. Seed: number of colours	1 one/2 two/3 more than two	[ ]
G	42. Seed: main colour (largest area)	1 white/2 green or greenish/3 grey/4 yellow/5 beige/6 brown/7 red/8 violet/9 black	[ ]
G	43. Seed: predominant secondary colour (if present)	1 grey/2 yellow/3 beige/4 brown/5 red/6 violet/7 black	[ ]
	46. Time of flowering (50% of the plants with at least one flower)	1 very early/3 early/5 medium/7 late/9 very late ($\pm$ comparable with the variety.....)	[ ]
G	47.1 Resistance to <i>Bean anthracnose</i> (<i>Colletotrichum lindemuthianum</i>) (C) Race 6	1 absent/9 present	[ ]
G	48. Resistance to <i>Bean Common Mosaic Necrosis Virus</i> (BCMNV)	1 absent/2 present with necrosis/3 present without symptoms	[ ]
G	49. Dwarf varieties only: Resistance to <i>Halo blight</i> (<i>Pseudomonas savastanoi</i> pv. <i>phaseolicola</i>) (Psp) Race 6	1 absent/9 present	[ ]

Beschrijving Robyntsje

tuin-veldboon /	eigenschap	tijdstip	manier van beoordelen	kwantificering	opmerkingen	Score
2	Plant: groei type	Bij afnemen bloei	visueel hele groep	1 niet doorgroeidend; 2 doorgroeidend	zie toelichting	
3	Plant: groeihoogte	Bij afnemen bloei	gemiddelde hoogte meten	1 erg kort; 3 kort; 5 gemiddeld; 7 hoog; 9 erg hoog	aantal cm	
16	Zwaard: melanine stip	Bij bloei	visueel hele groep	1 afwezig; 9 aanwezig	zie toelichting	9
18	Vlag: melanine stip	Bij bloei	visueel hele groep	1 afwezig; 9 aanwezig	zie toelichting	1
19	Vlag: anthocyaankleuring	Bij bloei	visueel hele groep	1 afwezig; 9 aanwezig	zie toelichting	9
20	Vlag: oppervlakte anthocyaankleuring	Bij bloei	visueel hele groep	3 klein; 5 gemiddeld; 7 groot	zie toelichting	7
22	Peul: houding	Begin rijpen peul, groene zaden	visueel hele groep	1 rechtop; 3 half rechtop; 5 horizontaal; 7 half hangend; 9 hangend		3
23	Peul: lengte (zonder snavel)	Begin rijpen peul, groene zaden	aantal peulen meten	1 erg kort; 3 kort; 5 gemiddeld; 7 lang; 9 erg lang	aantal cm	13
25	Peul: mate van buiging	Begin rijpen peul, groene zaden	visueel hele groep	1 afwezig of erg zwak; 3 zwak; 5 gemiddeld; 7 sterk	zie toelichting	1
31	Zaad: gewicht	gedroogde zaden	wegen 100 zaden	1 erg laag; 3 laag; 5 gemiddeld; 7 hoog; 9 erg hoog	gram	
32	Zaad: kleur zaad huid	gedroogde zaden, gelijk na oogst	visueel hele groep	1 beige; 2 groen; 3 rood; 4 violet; 5 zwart		
33	Zaad: zwarte pigmentatie hilum	gedroogde zaden, gelijk na oogst	visueel hele groep	1 afwezig; 9 aanwezig		

4. ROBYNTSJE/ROBYNTSJE

Zaad werd verkregen van Brian Kabbes te Sumar

Plant:

Groei type: doorgroeiend

X Groeihoogte:

Zwaard:

Melanine stip: aanwezig

Vlag:

Melanine stip: afwezig

Oppervlakte antociaankleuring: groot

Peul:

Houding: Half rechtop

Lengte zonder snavel: 13 cm

Mate van buiging: afwezig of erg zwak

Zaad:

X Kleur zaadhuid:

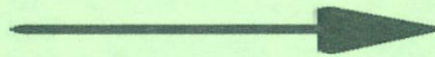
X Zwarte pigmentatie hilium:

Onstaansgeschiedenis tuinbonencultivars geselecteerd door Brian Kabbes te Sumar

Driemaal wit

(bestaande cultivar)

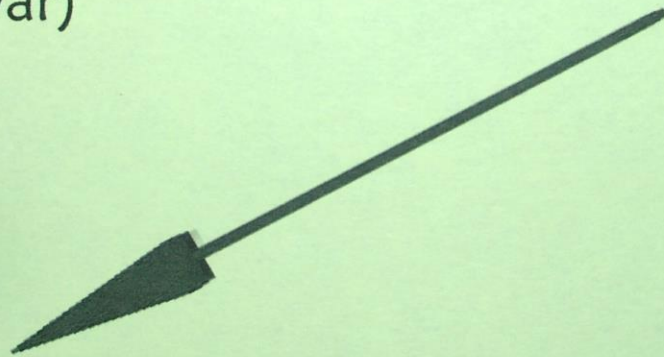
Griene Nest

1997

Robyntsje

2005

Akke

2008

Overzicht veldjes granen

tuin 83

	Grijze zandboekweit	gezaaid 10/6 2018 13 m ²
	Pluimgierst Vreken zaden	gezaaid 10/6 2018 6 m ²
<i>aat</i>	Zwarte haver	gezaaid 17/4 2018
<i>aat</i>	Wilhelmina Tarwe	gezaaid 28/10 2017 3.60 bij 3.30 = 11.88 m ²
<i>ger</i>	Vierkante Zomergerst <i>Wijk</i>	gezaaid 17/4 2018
<i>aat</i>	Zwarte Emmer Tarwe <i>wit</i>	gezaaid 30/10 2017 3.60 bij 3.30 = 11.88 m ²
<i>begin aan</i>	3 rijen Terschellinger Zomergerst	gezaaid 17/4 2018
<i>aat</i>	CGN 3 rijen Zwarte haver President Avena Sativa <i>van Genees bank</i>	gezaaid 17/4 2018

AMARYL/AMARYL

Kweker: H. Hetteema te Beetgum. Het staat ook bekend onder de benaming Hetteema. Ontstaan in 1953 uit een kruising van Saskia x (1673-20 x Furore). In 1963 in de handel gebracht. De knol heeft een gele schil, is rondovaal en vrij groot. Is resistent tegen een vorm van aardappelziekte. De bloeiwijze is paars. Wordt niet mee verbouwd. Het ras werd verkregen van een Genenbank in Duitsland.

Lichtkiem

Lichtkiem grootte:

Lichtkiem vorm:

Lichtkiem intensiteit anthrocyaan kleur/basis: \

Lichtkiem beharing basis:

Lichtkiem habitus top:

Lichtkiem lengte zijassen:

Plant

Plant loof structuur:

Stengel anthrocyaan kleur:

Plant aanwezigheid van secundaire blaadjes:

Plant hoogte:

Plant frequentie van bloemen:

Plant rijptijd: vroeg tot middelmatig vroeg

Blad

Blad omtrek grootte:

Blad openheid:

Blad groene kleur:

Tweede paar laterale blaadjes grootte:

Blaadje golving rand:

Bloemknop

Bloemknop anthrocyaan kleur:

Bloeiwijze grootte:

Bloemkroon grootte :

Bloemkroon intensiteit kleur binnenkant kroon:

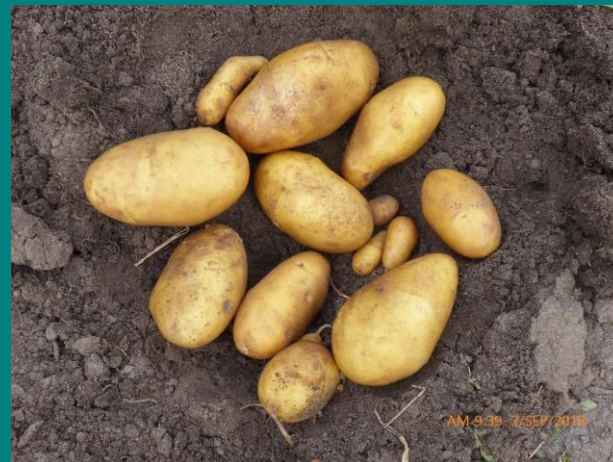
Knol

Knol vorm: *vand*

Knol kleur van de schil: *geel*

Knol kleur aan oogbasis: *geel*

Knol vleeskleur: *nickeel geel*

Losbladig boekwerk in 2019

110 Friese landbouwgewassen

9 Friese dierenrassen

12 Fruitrassen

150 Oorspronkelijke houtige gewassen

Berlikumer Gele

Nestje

Bloem

Kiem

Blad

Plant

Doorsnede

BERLIKUMER GELE

Kweker: onbekend. Ontstaan onbekend. Zeer oud Fries landras.

Lichtkiem

Lichtkiem grootte: midden

Lichtkiem vorm: ovaal/eivormig

Lichtkiem intensiteit anthrocyaan kleur/basis: midden - sterk

Lichtkiem beharing basis: afwezig of erg zwak - zwak

Lichtkiem habitus top: gesloten tussenbeide

Lichtkiem lengte zijassen: midden - lang

Plant

Plant loof structuur: bladtype

Stengel anthrocyaan kleur: zwak - midden

Plant aanwezigheid van secundaire blaadjes: midden-sterk

Plant hoogte: midden

Plant frekwentie van bloemen: midden - hoog

Plant rijptijd: zeer vroeg

Blad

Blad omtrek grootte: midden-groot

Blad openheid: open

Blad groene kleur: midden

Tweede paar laterale blaadjes grootte: groot

Blaadje golving rand: afwezig of erg zwak - zwak

Bloemknop

Bloemknop anthrocyaan kleur: zwak

Bloeiwijze grootte: midden

Bloemkroon grootte: klein-midden

Bloemkroon intensiteit kleur binnenkant kroon: afwezig of zeer zwak

Knol

Knol vorm: lang ovaal

Knol kleur van de schil: geel

Knol kleur aan oogbasis: geel

Knol vleeskleur: geel

Toekomst

Herhaling

Referentierassen

Veredeling